

Onontdekt zolderarchief in VS bevat schat aan materiaal over Nederlands verzet

Beeld Brechtje Rood

Van brieven van verzetsvrouwen tot de familieperikelen van verzetsman Walraven van Hall: *Trouw* stuitte op een onontdekt particulier archief vol bijzonder materiaal.

Rianne Oosterom 3 mei 2023, 21:50

Op een zolder op Long Island in New York ligt een schat aan archiefmateriaal over het Nederlandse verzet. Volgens de Amerikaanse beheerder John Tepper Marlin gaat onder meer om tientallen brieven met persoonlijke verhalen over de oorlog, bijvoorbeeld van de directe familie van verzetsman Walraven van Hall, de bekende 'bankier van het verzet', en van nog onbekende Nederlandse verzetsvrouwen.

Deze krant stuitte op het archief in het onderzoek naar de verzetsvrouwen die actief waren voor het illegale *Trouw*. Het gaat om de brievencollectie van de Nederlands-Britse schrijfster Hilda van Stockum, die overleed in 2006. Ze is in de Verenigde Staten bekend, maar in haar geboorteland Nederland vrijwel niet. Opmerkelijk, want ze kreeg in de VS, waar ze lange tijd woonde, een belangrijke kinderboekenprijs. *The New York Times* publiceerde [een necrologie](#) over haar.

Onderzoek tijdens vakanties in Nederland

Ze schreef Engelstalige kinderboeken, waaronder twee over het verzet in Nederland. Daarvoor deed ze onderzoek tijdens vakanties in Nederland en correspondeerde ze met kennissen uit het verzet en familie, vertelt archiefbeheerder Marlin, die haar zoon is. Van Stockums moeder kwam uit de bekende Boissevain-verzetsfamilie.

Walraven van Hall, over wie in 2018 nog een film verscheen, was haar neef. Zijn moeder en schoonmoeder stuurden veel brieven richting de Verenigde Staten. Ook correspondeerde de schrijfster met diverse Nederlandse verzetsvrouwen. In totaal zitten er volgens Marlin zo'n driehonderd brieven in het archief, waarvan zeker honderd met historische waarde.

In gesprek over schenking van het archief

“Het gaat om bekende namen uit het verzet”, reageert Gertjan Dikken, die acquisitie doet voor het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (Niod). “Dus het klinkt bijzonder, maar ik vind het pas bijzonder als ik het heb gezien.” Het Niod is al enige tijd met Van Stockums zoon John Tepper Marlin in gesprek over een eventuele schenking.

Trouw kon twee lange brieven van verzetsvrouwen (gedeeltelijk) inzien, van Lena van Rijnbach uit Amsterdam, die werkte voor het illegale *Trouw*, en van Elisabeth Voorhoeve-De Beus. Allebei onbekende verzetsvrouwen die later wel een onderscheiding ontvingen voor hun illegale werk, zoals deelname aan het gewapend verzet en hulp aan onderduikers.

Ode aan de dappere Nederlandse moeders

Volgens oud-hoogleraar Marlin, die op het moment onderzoek doet naar de feiten waarop zijn moeder haar boeken baseerde, zijn deze twee brieven een inspiratiebron geweest voor zijn moeder in het schrijven van haar bekendste boek: *The Winged Watchman (De gevleugelde wachter)* over kinderen in het verzet, waarvan zo'n 210.000 exemplaren zijn verkocht en dat in drie talen werd vertaald.

Het gaat over twee Nederlandse jongetjes die in een molen wonen en het verzet helpen. Opvallend is dat Hilda van Stockum het boek besluit met een ode aan de dappere Nederlandse moeders die 'de minste erkenning' kregen voor wat ze tijdens de oorlog deden. Marlin ziet dat als een knipoog naar de verzetsvrouwen met wie zijn moeder correspondeerde.

Stem verzetsvrouw is schaars

Bronnen waarin vrouwen zelf over hun verzetservaringen vertellen zijn schaars, zegt historicus Mart van de Wiel, die bij het Noord-Hollands Archief een onderzoek naar verzetsvrouwen leidde. Al worden er de laatste jaren, met de toenemende belangstelling voor verzetsvrouwen, meer gevonden, ziet hij.

“Beschrijven wat ze zelf deden tijdens de oorlog vonden verzetsvrouwen vaak niet nodig. Uiteindelijk waren toch vooral mannen die hun bescheidenheid aflegden en hun herinneringen opschreven of publiceerden,” zegt Van de Wiel. Hij denkt wel dat er meer materiaal over verzetsvrouwen te vinden zal zijn in persoonlijke archieven, die vaak (nog) niet openbaar zijn.

Hij vindt het archief van Hilda van Stockum veelbelovend. “Het zou zomaar eens een hoop nieuwe inzichten kunnen verschaffen, of een plottwist kunnen geven aan een bekend verhaal als dat van Walraven van Hall of de Boissevains. Het is bijzonder dat er tachtig jaar na dato nog steeds nieuw bronmateriaal gevonden wordt. Dit archief toont dat de geschiedenis nooit af is.”